

Barns livsvillkor

- forskning om likvärdiga
förutsättningar för barn och familjer

Dokumentation från konferens i Göteborg 19 april 2018

Länsstyrelsens rapport 2018:33 ISSN 1403-168X

Text: Märit Malmberg Nord, FoUiväst och Jenny Meyer, Göteborgs universitet

Foto: Misak Nalbandian, Länsstyrelsen

Layout: Jenny Meyer, Göteborgs universitet

Tryck: Sandstens Tryckeri AB

”Det de vuxna pratar om som en placering är för barnet en flyttning, det är bättre att prata om flyttning i offentlig regi”

Barn och ungdomar som varit placerade i samhällets dygnsvård (familjehem eller HVB-hem) presterar sämre i skolan än andra barn. Det är vanligare att de avbryter grundskolan, att de lämnar grundskolan utan betyg i något ämne och att de har sämre grundskolebetyg. Det är också vanligare att de inte går ut gymnasiet.

Men att ha lyckats i skolan är en viktig faktor för ett bra liv och idag finns det insatser för att stötta placerade barn i deras skolgång, till exempel Skolfam och Letterbox Club (se faktaruta).

I samband med att barn och unga blir placerade byter de ofta skola, något som riskerar att påverka betygen negativt.

- Det de vuxna pratar om som en placering är för barnet en flyttning, det är bättre att prata om flyttning i offentlig regi, sa Ingrid Höjer.

Hon berättade om en aktstudie av 158 socialtjänst-akter där 70 procent av barnen i samband med att de blev placerade också bytte skola. Men endast i 10 procent av akterna fanns information om att den gamla och den nya skolan haft kontakt och i knappt 30 procent av akterna fanns uppgift om att information om barnet getts till den nya skolan.

Skolan är alltså en mycket viktig arena för barn och unga. I YIPPEE-projektet (se faktaruta) beskrev barn och ungdomar skolan som en fristad, en social arena, en möjlighet att komma hemifrån och att få finnas i ett vettigt sammanhang, vara normal och ha kamrater.

- Kort sagt sa de att skolan bidrar till en känsla av normalisering.

Ingrid Höjer, institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Det ungdomarna upplevde som positivt i skolan var bland annat känslan av kontroll, möjligheten att se sig själv som lärande och kapabel, att de fick stöd i skolan och blev sedda och lyssnade till samt att skolan var inkluderande.

- Den starka drivkraften ska vi stötta barn och unga att ha kvar! När samhället går in som förälder blir den centrala frågan: Vad gör samhällsvården för att kompensera de brister som tidigare funnits i de ungas liv? Vilka samarbetar? Vem tar det övergripande ansvaret för skolgång och utbildning? Hur görs barn och unga själva delaktiga?

Läs mer om Skolfam: <http://www.allmannabarnhuset.se/projekt/skolfam/>

Läs mer om Letterbox Club: <http://www.allmannabarnhuset.se/produkt/letterbox-club-sverige/>

Young People from a Public Care Background – pathways to education Europe (YIPPEE): https://socwork.gu.se/forskning/forskningsprogram_famlij/Yippeee

Orsaker till minskad likvärdighet i den svenska skolan

Med likvärdighet i den svenska skolan avses lika kvalitet och tillgång till utbildning och att skolan kompenserar för barn med ogynnsamma geografiska, sociala eller ekonomiska förutsättningar. Men det finns indikatorer på att skolan inte lika bra som tidigare klarar sitt kompensatoriska uppdrag.

Betygen skiljer sig mellan olika skolor och vilken skola eleven går i har fått en ökad betydelse för betygen. Vissa skolor tenderar att sätta högre betyg än vad som kunde förväntas utifrån nationella prov. Även lärarkompetens och undervisningskompetens varierar mellan olika skolor och skillnaden mellan olika skolor har ökat.

När det gäller skillnaden i elevsammansättning mellan skolor, utifrån föräldrars utbildning, går det även här att se en ökande trend. Det finns ett samband mellan skolprestation och elevsammansättning på skolnivå och trenden är ökande.

- Det leder till att olika lärmiljöer skapas med olika interaktion elev-lärare i olika skolor och bra lärare tenderar att söka sig till vissa skolor, sa Kajsa Yang Hansen.

Vad beror då de ökande skillnaderna på? En förklaring kan vara skolreformerna under slutet av 80- och början av 90-talet: decentralisering, fritt skolval, friskolereformen och ett nytt betygssystem. En annan tänkbar förklaring är att sedan slutet av 90-talet används undervisningsformer som i högre grad kräver att eleven tar ansvar för sitt lärande. Boendesegregation, ökade inkomstskillnader samt att skolans förmåga att kompensera för elevers olikheter har försämrats är också tänkbara förklaringar.

Hur kan då skolval eller boendesegregation leda till minskad likvärdighet? Skolvalet innebär att elever med olika hembakgrund väljer olika skolor och deras val påverkar skolans prestationsnivå och elevunderlagets sammansättning. Boendesegregation

Kajsa Yang Hansen, IPS och Högskolan Väst

gör att skillnader mellan skolor speglar skillnader i bostadsområdenas sammansättning. När skillnaderna mellan bostadsområden ökar så ökar även skillnaderna mellan skolorna som ligger i olika områden. Om skolsystemet bygger på närhetsprincipen vid rekrytering av elever beror boendesegregationen på detta men med det fria skolvalet så kan inte segregation förklara skillnaderna.

Kajsa avslutade med ett tankeexperiment som byggde på två parallella system: ett fiktivt system där eleverna gick på den skola som låg närmast deras bostad och ett där eleverna kunde välja skola. Dessa fiktiva skolor jämfördes med verkliga skolor med avseende på föräldrarnas utbildningsnivå och elevernas migrationsbakgrund. En slutsats av experimentet var att både boendesegregation och skolval påverkar skolsegregationen.

”Medan den urbana segregationen är tydlig riskerar den rurala utbildningen och dess villkor osynlighet”

Utbildning är ett centralt inslag i de nordiska välfärdsmodellerna och utbildning ses som ett led i utvecklingen mot ett mer jämlikt och demokratiskt samhälle.

- Men finns det fortfarande en nordisk modell mot bakgrund av den avreglering, decentralisering och marknadisering som skett i alla nordiska länder men mest i Sverige? sa Elisabet Öhrn.

Skolverkets statistik visar på ökad skolsegregation och ökade betygsskillnader mellan skolor över tid.

- Vi har en skolsegregation när det gäller sammansättning av elever utifrån föräldrars socioekonomiska och utbildningsmässiga bakgrund och betydelsen av föräldrarnas utbildning i det här sammanhanget ökar.

Storstäderna är starkt segregerade och när unga i storstäderna talar om sociala skillnader talar de ofta om plats: Askimsbarn eller Hisingsbarn i Göteborg exempelvis. Flera studier visar att elever vill diskutera samhällsfrågor och sin position i samhället. Men undervisning om demokrati handlar ofta om nationella och europeiska valsystem, sällan om hur ungdomar själva kan agera för att påverka och analysera sin omgivning.

Landsbygdens unga och deras utbildning är ett ovanligt forskningsområde. Här råder brist på skolor, behöriga lärare och kommunikationerna gör det till exempel svårt att organisera och ta del av läxhjälp. Elever kan behöva gå på gymnasiet på annan ort, vilket kan medföra ekonomiska påfrestningar för familjen, långa resor och att ungdomar behöver lämna sitt sociala sammanhang.

När Elisabet talade om landsbygden gjorde hon en distinktion mellan små orter å ena sidan och glesbygd å den andra. Bland glesbygdens unga finns en kritik mot storstadsnormen, romantiseringen och

Elisabet Öhrn, Utbildningsvetenskapliga fakulteten

okunskapen om naturen och landsbygdens villkor. Här är den sociala segregationen mindre lokalt markerad genom plats och skola. Omgivningen i glesbygden är närvarande i undervisningen och omgivningens positiva värden framhålls: arbetsmarknaden, de näringar som finns, historia och traditioner.

Precis som i förorten talar man i glesbygden om vi och de andra (som finns i stan). I förorterna talar man om risk för utanförskap och att inte känna sig hemma i det svenska samhället. Men det är främst unga utanför storstadsregionerna som uttrycker bristande delaktighet och större misstro mot riksdag och regering.

- Medan den urbana segregationen är tydlig riskerar den rurala utbildningen och dess villkor osynlighet.

Bemötandet har betydelse för hur de berättar om mobbning i framtiden

Ylva Bjerelds avhandling kom förra året och den handlar om mobbade barn och relationen till vuxenvärlden.

I den första delstudien i avhandlingen fick drygt 6.000 föräldrar svara på om deras barn blivit mobbat. 80 procent svarade nej och 14 procent svarade ja. Bland de barn som inte uppgavs ha blivit mobbade uppskattades 5–8 procent ha psykisk ohälsa. I gruppen som uppgavs ha blivit mobbade var motsvarande siffra 29–44 procent. Ytterligare en grupp på sex procent utgjordes av barn där föräldrarna inte visste om deras barn blivit mobbat och där uppgavs 13–26 procent ha psykisk ohälsa.

En annan delstudie handlar om den utmanande processen att berätta om mobbning. Studien bygger på intervjuer med unga i åldern 15–23 år som var eller varit mobbade. Mobbning sker i det dolda. Vuxenvärlden är inte närvarande när den äger rum och därför börjar den som är med om mobbning i en dold utsatthet. För att gå från dold till öppen utsatthet krävs antingen att den som blivit utsatt berättar eller att en vuxen får kännedom på något annat sätt.

När man blir mobbad kanske man först inte förstår vad som händer. Man vill inte se sig själv som mobbad och det kan vara skamfyllt. Andra anledningar till att inte berätta kan vara misstro till vuxenvärlden,

att de inte kan hjälpa, att de inte tar det på allvar etc. När man inte berättar så gör man det för att behålla någon slags kontroll över informationen om vem som känner till mobbningen. Men mobbning går sällan över av sig själv och så småningom når tecknen på att allt inte står rätt till också vuxenvärlden. De som då väljer att berätta hamnar i en öppen utsatthet där de möter vuxenvärldens reaktioner. I bästa fall får de hjälp och stöd känslomässigt/praktiskt men i värsta fall blir det som många befarrat – de blir inte trodda eller tagna på allvar och får ingen hjälp. Bemötandet har betydelse för hur de berättar om mobbning i framtiden – och det kommer de att behöva göra, om och om igen.

Den sista delstudien i avhandlingen handlar om huruvida barn som är mobbade har sämre relationer till vuxna än andra barn. Detta undersöktes med hjälp av en enkät om skolbarns hälsovanor som omfattade barn i åldrarna 11, 13 och 15 år. Enkäten visade att de barn som var mobbade generellt hade sämre relationer till föräldrar och lärare än andra barn. De tyckte att det var svårare att bli lyssnade på och att prata med föräldrarna. De hade också lägre tillit till sina lärare.

- Det här är viktiga resultat eftersom föräldrar och lärare är nyckelpersoner som kan hjälpa till att stoppa mobbning.

”Det är väldigt viktigt för de här barnen att personalen i skolan har kunskap om trauma ”

LoRDIA är en långtidsstudie av ungdomar och deras utveckling till vuxna med fokus på sociala nätverk, skolanpassning, trivsel etc. 1860 ungdomar följs från 12–13 års ålder upp till andra året på gymnasiet. Föräldrarna ombeds besvara enkäter, lärare gör skattningar av elevers skolbeteende och registeruppgifter om skolprestation hämtas in.

En av de saker som man undersöker inom ramen för LoRDIA är barn som blivit utsatta för våld och övergrepp. Studien visar bland annat på flera skillnader mellan hur pojkar och flickor som har blivit utsatta för känslomässiga övergrepp reagerar. Ju mer utsatt ett barn är, desto mer psykosomatiska symptom och tjejer rapporterar större svårigheter än killar.

- I den grupp som omfattas av studien och som varit utsatt för övergrepp och våld uppger en hög andel tjejer att de ständigt har 2–3 psykosomatiska symptom. Många psykosomatiska symptom är en varningsklocka att hålla koll på, sa Johan Melander Hagborg.

När det gäller en övergripande känsla av livskvalitet, mål och mening i livet, så rapporterar utsatta tjejer lägre livskvalitet än vad killar gör.

I skolan riskerar barn med erfarenhet av övergrepp och försummelse att ha svårare med kamratrelationer, vara mer undandragande, samt misstolka andras intentioner och så vidare.

Det finns en ökad risk att utsatta ungdomar är mindre nöjda med sina sexuella erfarenheter (särskilt om de varit utsatta för sexuella övergrepp), det är vanligare med tonårsgraviteter och de löper ökad risk att bli utsatta igen. Utsatta ungdomar upplever i högre utsträckning en rädsla för närhet och våld är vanligare (tjejer blir utsatta och killar blir förövre).

Utsatta barn riskerar att ha svårare med inlärning och de är mer frånvarande och har mer negativa relationer med personal.

Johan Melander Hagborg, Psykologiska institutionen

- Detta är djupt olyckligt för är det några som behöver bra relationer så är det de här barnen.

Sammanfattningsvis visar forskning att utsatta barn har svårare än jämnåriga inom tre viktiga utvecklingsområden i skolan: att fungera med jämnåriga och personal, prestera akademiskt samt att vara motiverad att prestera.

Därför behöver dessa elever stöd på olika sätt. I klassrummet kan det handla om att hjälpa eleven att bryta ner större uppgifter i mindre delar. Det kan också handla om att hitta utvägar vid svåra situationer och försöka hitta alternativa strategier.

- Det är väldigt viktigt för de här barnen att personalen i skolan har kunskap om trauma så att de kan ge barnen rätt stöd samt att personal får tillräckliga resurser för att hinna med varje barn.

”Våga prova nya djärva grepp organisatoriskt och pedagogiskt!”

En skola för alla har varit ett politiskt mål under 200 år men det har alltid varit svårt att uppnå. Orsakerna till varför inte alla elever når sina mål har varit många och de har benämnts på olika sätt.

Elever har exempelvis betecknats som lata, vanartiga, idioter, halvidioter, kvartsidioter, psykopater, ordblinda eller skolomogna. Under 90-talet växte det fram en neuropsykiatrisk diskurs och nu lyfts medicinska och psykologiska förklaringar som ångest och depressioner. De olika begreppen har fått konsekvenser som att barnen placerats i särskild undervisningsgrupp eller fått en kortare utbildning.

Elevhälsan ska enligt skollagen vara förebyggande och hälsofrämjande och stödja elevers utveckling mot utbildningens mål med hjälp av medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Insatserna ska präglas av ett samband mellan lärande och hälsa. En studie av elevhälsoteamsmöten 1999–2010 visade att elevhälsoarbetet präglades av ett åtgärdande och individinriktat perspektiv: Det var barnet som skulle utredas och åtgärdas medan skolans praktik togs för given.

Nu arbetar Eva med en studie som visar att en del nya strategier har vuxit fram i elevhälsoarbetet: pedagoger medverkar vid elevhälsoteamsmötena, varje deltagare uttalar sig utifrån sin kompetens, fokus ligger på möjligheter, skolan och elevhälsoteamen utnyttjar hela skoldagen i ett förebyggande och hälsofrämjande arbete och så vidare. Det åtgärdande arbetet fokuserar på pedagogernas ansvar och strategier istället för på elevens tillkortakommanden. Ett annat projekt som Eva arbetar med är *Hälsofrämjande skolutveckling* som drivs av Skolverket. Det består av cirka 150 delprojekt som genomförs på

olika skolor runtom i landet på olika stadier.

Projektet handlar om att främja välbefinnande och måloppfyllelse hos eleverna genom att t ex fortbilda personal, utveckla undervisningen samt att utveckla aktiviteter som rörelse, utelek, kontakt med djur, gym, kompisamtal eller yoga.

Projektet har resulterat i bättre trivsel för lärare och elever, positiva effekter på lärande, ökad koncentrationsförmåga hos eleverna, mindre mobbning och skolfrånvaro, ökad delaktighet och färre kränkningar.

- Lärande och hälsa främjas genom att man går från ett tänk där elevers tillkortakommanden behöver åtgärdas till att skolan äger problemet. Våga prova nya djärva grepp organisatoriskt och pedagogiskt! Involvera barnets perspektiv och låt elevhälsa bli HELA skolans angelägenhet, sa Eva Hjörne.

Hjörne, E. & Säljö, R. (2013). Att platsa i en skola för alla: elevhälsa och förhandling om normalitet i den svenska skolan. Lund: Studentlitteratur

Hjörne, E. (2018). Elevhälsa för ett förebyggande och hälsofrämjande arbete. I C. Löfberg (Red.) Elevhälsoarbete under utveckling – en antologi. Stockholm: Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Forskningsprojekt *Elevhälsoarbete i praktiken – att förebygga problem och skapa förutsättningar för god omsorg och rätt stöd* finansierat av FORTE 2016–2019.

Hälsofrämjande skolutveckling – Skolverket 2017/18, <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statsbidrag/grundskole-och-gymnasieutbildning/statsbidrag-for-halsoframjande-skolutveckling-1.254813>

”Trygghet kan vara mycket mer än avsaknad av kriminalitet”

Att hitta en balans mellan arbete och familjeliv är viktigt för många pappor idag, enligt flera studier. Men i de studier som gjorts är urvalet av medverkande fäder inte särskilt representativt. Pappor som bor i mindre privilegierade områden saknas.

- Både kön och klass påverkar villkoren för föräldraskap, sa Therése Wissö. Om vi ska förstå hur ansvar och lojalitet förhandlas i föräldraskapet behöver vi också titta på plats. Hur påverkas faderskapet av platsen man befinner sig på och de människor som man möter där?

För att undersöka det har Therése Wissös intervjuat ett 20-tal pappor i Biskopsgården om deras upplevelser av faderskap. Intervjuerna har genomförts i samband med promenader i stadsdelen tillsammans med papporna. Papporna har visat olika platser som haft betydelse för dem och deras föräldraskap. Under vandringarna framkom stora variationer i fädernas berättelser. För de flesta pappor var valet av bostadsområdet ett aktivt val – de vill att barnen växer upp i Biskopsgården därför att de trivs bra där. Några tyckte att området förändrats till det sämre och var nu angelägna om att komma därifrån för sina barns skull. Det fanns också erfarenhet av att släkt och vänner kritiserade valet av bostadsområde. ”Hur kan

du låta ditt barn växa upp i ett sånt område?”

Men flera av de intervjuade såg fördelar med att låta barnen växa upp i Biskopsgården; området erbjuder positiva möten mellan olika kulturer, vackra grönområden och det finns ett bra serviceutbud.

Upplevelsen av trygghet såg olika ut beroende på om fäderna talade om själva stadsdelen, grannskapet eller specifika platser i närheten av bostaden, så kallade mikroplatser. Samtidigt som det fanns en oro över att antalet skjutningar i grannskapet ökat, upplevdes lekplatsen på gården fortfarande som en trygg plats. Likaså den lokala mataffären, utifrån att det inte fanns trafikerade vägar på promenaden dit. ”Då kan ju barnen få lov att gå dit själva och handla ibland och det tycker de är kul.”

- Trygghet kan vara mycket mer än avsaknad av kriminalitet, sa Therése Wissö.

Att vara en pappa som ens barn kunde känna sig stolt över var viktigt. Här visade sig arbete, ekonomi och möjligheten att kunna göra roliga saker med barnen vara centralt. De fäder som var arbetslösa tyckte att situationen inverkar negativt på deras självbild och att föräldradigheten inte fullt ut gick att uppskatta på samma sätt som om de haft ett arbete att komma tillbaks till.

Intresset för föräldraskapsstöd är större än utbudet

Karin Wallgren Thorslund undersöker när och hur tonårsföräldrar vill ta emot föräldraskapsstödsinsatser. Hennes studier visar att en av barriärerna till föräldraskapsstöd är bristande information om att insatserna finns.

- 70 procent av de tillfrågade tonårsföräldrarna var intresserade av en föräldrahemsida men endast sju procent visst om att den fanns, sa Karin Wallgren Thorslund.

Föräldraskapsstöd finns i olika former: individuell rådgivning, föräldratelefon, ledarledda föräldragrupper, mötesplatser för föräldrar, föräldrahemsidor och föreläsningar. Stödet erbjuds antingen som ett "universellt" stöd, riktat till en bred föräldragrupp, eller som ett "riktat" stöd gentemot en specifik föräldragrupp med en känd riskfaktor.

Hennes forskning visar att intresset för föräldraskapsstöd bland tonårsföräldrar är större än utbudet.

- 82 procent av de tillfrågade föräldrarna tyckte att föräldraskapsstödet är allra viktigast under barnets tonårstid. Jag blev förvånad över att det fanns ett så pass stort intresse, sa Karin Wallgren Thorslund.

Studien visar också att behovet av diskussionsforum och möjlighet att dela erfarenheter med andra tonårsföräldrar är stort. Likaså att mammor generellt är mer intresserade av föräldraskapsstöd än pappor. Ett undantag är föräldrastödstelefonen – en insats som fäderna var lika intresserade av - och som därför borde kunna användas som ett bra verktyg för att lotsa dem vidare, menade Karin Wallgren Thorslund.

Intresset för mer intensiva stödformer, som t.ex. rådgivning och ledarledda grupper, är stort. Detta intresse visade sig heller inte påverkats av föräldrarnas sociala status, så som utbildningsnivå och sysselsättning. Däremot visar studien att det är föräldrar med hög social status som deltar i seminarier och föreläsningar. Det kan vara bra att veta för den som är arrangör, påpekade Karin Wallgren Thorslund.

Karin Wallgren Thorslund, Psykologiska institutionen

Karin Wallgren Thorslund, Psykologiska institutionen

- Om du vill nå ut till tonårsföräldrar är det bra att veta att intresserade föräldrar söker information på nätet men att detta behöver kombineras med uppsökande insatser.

Bra att veta:

- Intresserade föräldrar söker info på nätet – men kom ihåg att kombinera med uppsökande!
- Pappor är lika intresserade av föräldratelefon – kan användas för att lotsa vidare
- Tipsa skolan, barnhälsovården, primärvården, socialtjänst – alla aktörer som jobbar med barn och unga
- Om man vill bidra till att utjämna skillnader: erbjud alla föräldrar stöd under barnets *hela* uppväxt, erbjud stöd i olika former, stöd på olika preventiva nivåer, lägg resurser på bred marknadsföring, använd skolan som infokanal och arena, snarare än socialtjänst (inte så stigmatiserat)

”De efterlyser vuxna som är genuint intresserade av hur de mår”

När Evelyn Khoo frågar fosterhemsplacerade barn och ungdomar vad de behöver allra mest blir svaret: att få känna mig som alla andra och bli accepterad som jag är.

- Det vill få uppmuntran och känslomässigt stöd i vardagslivet. De efterlyser vuxna som är genuint intresserade av hur de mår, sa Evelyn Khoo.

Det finns ungefär 30 500 barn och unga i Sverige i åldrarna 0-17 som är placerade i samhällsvård, alltså familjehem, HVB-hem eller annan institution. Forskning visar att kvalitén på den omsorgsgivande miljön och relationerna till de vuxna är de viktigaste faktorerna för att en placering ska bidra till en positiv förändring för barnet. Strax under hälften av de barn som är placerade i samhällsvård förflyttas mellan olika insatser och omsorgsgivare. Evelyn Khoo lyfte komplexiteten i “det tredelade föräldraskapet”: samspillet mellan de biologiska föräldrarna, fosterhemsföräldrarna/andra vårdgivare och socialtjänsten/socialarbetaren.

- Barnen uttrycker att det känns som att befinna sig i en svängdörr. Det är en ostabil tillvaro. Vem kan jag vända mig till och vem bryr sig om mig på riktigt?

Många gånger landar både praktiskt och känslomässigt ansvar på familjehemsföräldrarna eller vårdare på HVB eftersom att det är de som har den dagliga kontakten med barnet.

- Men i de intervjuer jag gjort framkommer att det inte alls behöver vara så barnet vill ha det. Många behöver känslomässigt stöd ifrån alla i det tredelade föräldraskapet – inklusive deras socialarbetare.

Hon poängterade att en placering i samhällsvård behöver utgå ifrån en signifikant oro för barnets säkerhet – inte ses som en slutlig lösning på alla problem. Eftersom problembilden många gånger är komplex krävs insatser från flera olika. Forskning visar till exempel att en placering i samhällsvård har en liten

Evelyn Khoo, institutionen för socialt arbete

inverkan på ett barns beteendeproblematik eller kognitiva svårigheter – i alla fall kortsiktigt.

- Det är lätt att tro att en placering ska lösa alla problem men så är det inte, sa Evelyn Khoo.

Hon avslutade med att lämna tre förbättringsförslag:

- Socialtjänst: specialistutbildad socialarbetare inom social barnavård – se därefter till att behålla dem!
- Socialarbetare: fundera på föräldraskapsansvar!
- Barn och unga: hitta stöd hos andra barn och unga i liknande situation – bygg nätverk med dem! Samtidigt som det finns ett starkt behov av att få känna sig som ”alla andra” uttrycker många barn också att det är viktigt att kunna prata med andra i samma situation.

Inkomstgapet mellan inrikes födda och invandrare

Björn Gustafsson (t.v.) institutionen för socialt arbete, här tillsammans med moderator Ulf Axberg (t.h.)

Björn Gustafsson har tillsammans med Torun Österberg undersökt hur förändringar på den svenska arbetsmarknaden och det svenska välfärdssystemet har inverkat på inrikes- och utrikesfödda familjers försörjning. Hur har inkomstgapet utvecklats mellan inrikes födda och andra generationens invandrare?

Studien bygger på registerdata från SCB och jämför representationen i botten och toppen av inkomstfördelningen i Sverige under tre tidsperioder: 1983–85, 1995–97 samt 2008–2010. Resultatet visar att fattigdomstalen bland barn till svenskfödda föräldrar inte har ökat sedan 80-talet. Däremot har de ökat för invandrabarn.

Flera faktorer har inverkat på inkomstfördelningens utveckling sedan 80-talet. Data visar att arbetslösheten på den tiden var 3,3 procent, för att på 90-talet stiga till 9,4 procent. I mitten av 2000-talet sjönk det åter till 7,7 procent. Under samma tidsperiod ökade hushållens disponibla inkomster snabbt men värdet av barnbidrag och försörjningsstöd ökade inte alls i samma takt. Dessutom har välfärden erfarit krympande ambitioner jämfört med 80-talet, påpekade Björn Gustafsson. Parallellt har invandartalet ökat kraftigt i Sverige och invandrabarnens länderbakgrund har förskjutits i riktning mot mindre utvecklade länder med lägre utbildningsnivå. Allt detta

sammantaget inverkar på det ökade inkomstgapet.

- De svenska hushållen är inte längre bland de mest jämlika i världen, sa Björn Gustafsson.

Invandrabarns representation i den ekonomiska eliten har varit genomgående låg under samtliga tidsperioder och den är i princip helt obefintlig bland invandrabarn med föräldrar från lågutvecklade länder.

Föräldrarnas utbildning är starkt relaterad till om barnet finns representerat i inkomstfördelningens topp eller botten. Studien visar att risken för fattigdom bland barn med svenskfödda föräldrarna som endast hade grundskoleutbildning var 22 procent. Motsvarande siffra om föräldrarna var nyanlända var för många kategorier 50 procent. Om föräldrarna däremot hade minst treårig högskoleutbildning förändrades siffran drastiskt: risken för fattigdom var endast två procent bland de med svenskfödda föräldrar och 20 procent bland de med utrikes födda föräldrar. Utbildning och en fungerande integration av invandrarföräldrar på arbetsmarknaden är därför helt central för att minska barnfattigdomen, menade Björn Gustafsson.

Gustafsson, B. Österberg, T (2016) [How are Immigrant Children in Sweden Faring? Mean Income, Affluence and Poverty Since the 1980s. Child Indicators Research](#)

Relationen mellan barn och föräldrar påverkas på ett negativt sätt av att leva på distans

Oksana Shmulyar Gréen (t.v.) och Charlotte Melander (t.h.)

Hur ger mammor eller pappor omsorg på distans efter att de migrerat till Sverige från Polen och Rumänien? Hur upplevs föräldrarnas migration av barnet? Innebär migrationen att familjerelationerna förändras över tid? Frågorna ställs av forskarna Charlotte Melander och Oksana Shmulyar Gréen i ett pågående forskningsprojekt tillsammans med Ingrid Höjer.

I det FORTE-finansierade forskningsprojektet *Ett gränslöst föräldraskap i det utvidgade Europa: migrerande familjers strategier för omsorg* har de intervjuat arbetsmigranter, NGO:s och myndigheter. Forskarna har dessutom genomfört en analys av policy kring socialförsäkring, uppehållsrätt och EU-direktiv.

- Framstående är att alla arbetsmigranter som vi intervjuat utgår från sina egna barn, d.v.s. barnens närvaro är väldigt påtagligt när de pratar om anledningen till att de kom till Sverige. Sett ur ett barnperspektiv väcker detta många frågor, sa Charlotte Melander och Oksana Shmulyar Gréen.

Hur omsorgen om barnen organiseras under föräldrarnas frånvaro visar sig var ett resultat av förhandling mellan föräldrar och släktingar. Det är få föräldrar som vänder sig till barnen själva för att diskutera

migration som en utväg. De flesta föräldrar som forskarna intervjuat har återförenats med sin familj i Sverige eller planerar att göra det så fort omständigheterna tillåter detta. Ett fåtal fäder har inga planer på att återförenas med sin familj i Sverige.

Studien visar att relationen mellan barn och föräldrar påverkas på ett negativt sätt av att leva på distans. Flera föräldrar berättar att de förlorat mycket i kontakten med sina barn och att det är svårt att ta igen förlorad tid vid en återförening. Omställningen för barnen visar sig vara allra störst om det är modern som migrerat.

- Historier från föräldrar om att ”jag övergav mitt barn” återkommer i flera av migranternas berättelser, sa Charlotte Melander och Oksana Shmulyar Gréen.

Barn som kände sig övergivna yttrade detta genom att visa motstånd i olika situationer, avvisa föräldern som migrerat och istället lyssna mer på den förälder som stannat hemma.

Studien visar också att återföreningar möjliggörs av föräldrars övergång från informellt till formellt arbete, personnummer, uppehållsrätt och tillgång till socialförsäkringssystemet, egen bostad och ett eget hyreskontrakt i Sverige.

Se forskarnas presentationer

Konferensen filmades av Sveriges Utbildningsradio (UR) och kan ses på [UR Skola](#) och [Kunskapskanalen](#)

Arrangörer

Konferensen "Barns livsvillkor" arrangerades av nätverket "Barns välbefinnande och familjers villkor" - ett samarbete mellan Göteborgs universitet, FoUiväst, Länsstyrelsen, Västra Götalandsregionen och Göteborgs Stad.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Göteborgs
Stad

